

Biblioteka Policjanta Prewencji

**Maciej Szawelski
Adam Thiel**

LEGITYMOWANIE

**Słupsk 2016
Szkoła Policji w Słupsku**

Publikacja stanowi materiał dydaktyczny przeznaczony do użytku wewnętrznego Policji. Materiał może być reprodukowany przez policjantów przygotowujących się do realizacji zadań służbowych. Nie wolno go reprodukować ani wykorzystywać w innych celach lub dla innych podmiotów zewnętrznych bez zgody Wydawcy.

Według stanu prawnego na lipiec 2016 r.

Wydawnictwo Szkoły Policji w Słupsku
Adiustacja tekstu: *Grażyna Szot*
Redakcja techniczna: *Zenon Trzeciński*
Projekt okładki: *Marcin Jedynak*
Fotografie: *Robert Stefański*

Wydanie VIII, poprawione

Szkoła Policji w Słupsku, 76–200 Słupsk, ul. Kilińskiego 42
www.slupsk.szkolapolicji.gov.pl
e-mail: spslupsk@slupsk.szkolapolicji.gov.pl
Słupsk 2016

Spis treści

Wstęp	5
1. Uregulowania prawne	7
1.1. Podstawy prawne legitymowania osób	7
1.2. Podstawy faktyczne legitymowania (przyczyny)	8
1.3. Uprawnienia policjanta w czasie legitymowania	8
1.4. Obowiązki policjanta czasie legitymowania	9
1.5. Podmioty, na których prośbę policjant legitymuje osoby	10
2. Bezpieczeństwo w czasie legitymowania	11
2.1. Bezpieczeństwo prawne i fizyczne policjanta	11
2.2. Zasady bezpieczeństwa podczas legitymowania	13
2.3. Zasady bezpieczeństwa podczas legitymowania – ujęcie praktyczne	13
3. Taktyka legitymowania	17
3.1. Sposoby legitymowania osób w różnych miejscach	17
3.2. Sposoby potwierdzania danych osobowych podanych przez legitymowanego	19
3.3. Sposoby postępowania w sytuacji ujawnienia dokumentu o cechach świadczących o podrobieniu lub przerobieniu	20
3.4. Sposoby postępowania z osobami nieposiadającymi dokumentów	21
3.5. Sposoby postępowania z osobami odmawiającymi okazania dokumentu tożsamości lub których tożsamości nie można ustalić ...	21
3.6. Postępowanie w sytuacji odnalezienia dokumentu związanego z ustaleniem tożsamości	22
4. Dokumentowanie czynności legitymowania	23
4.1. Sposoby dokumentowania czynności legitymowania	23
4.2. Zasady ewidencjonowania, wypełniania i przechowywania notatnika służbowego	24
4.3. Wymogi formalne i merytoryczne przy sporządzaniu notatki urzędowej i notatki służbowej	27
Wykaz fotografii	29
Wykaz rycin	29
Bibliografia	30

Wstęp

Legitymowanie osób jest najczęściej wykonywaną i najbardziej elementarną czynnością w służbie policyjnej. Jako że poprzedza większość zadań służbowych, jest to najbardziej powszechna forma kontaktu Policji ze społeczeństwem. Co za tym idzie, przeprowadzona w sposób nieprawidłowy może negatywnie wpływać na wizerunek Policji czy też rodzić konflikty na styku Policja – społeczeństwo.

Legitymowanie to ustalenie lub potwierdzenie tożsamości oraz innych danych osoby na podstawie posiadanych przez nią dokumentów. Poprzez ustalenie czy też potwierdzenie tożsamości osoby rozumiemy stwierdzenie faktycznej zgodności pomiędzy nią samą a personaliami jej przypisanymi w legalnym dokumencie.

Często w potocznym rozumieniu uważa się tę czynność jako rodzaj „zatrzymania”. Czy tak jest w rzeczywistości? Z perspektywy zwykłego obywatela może tak to wyglądać, jednakże z punktu widzenia formalno-prawnego nim nie jest, gdyż zatrzymanie sprowadza się do krótkotrwałego pozbawienia wolności – stanowi pozbawienie wolności fizycznej. Jego istotą jest spowodowanie pewnego stanu trwającego jakiś czas, w ciągu którego zatrzymany nie ma swobody poruszania się, czy to w ogóle, czy też poza pewną przestrzenią, ani kontaktu z innymi osobami. Natomiast legitymowanie to czynność administracyjno-porządkowa, podczas której formalnie do naruszenia jakichkolwiek praw osoby legitymowanej nie dochodzi.

Czynność ta bardzo często jest określana jako „łatwa”, co, jak niestety pokazuje praktyka, może się okazać błędnym myśleniem, gdyż znane są przypadki, gdy podczas jej wykonywania dochodziło do sytuacji zagrażających życiu policjanta czy też innych osób.

Legitymowanie osób ma ogromne znaczenie i odgrywa istotną rolę w pracy w Policji. Spełnia wiele funkcji, w szczególności funkcję prewencyjną, rozpoznawczą i wykrywczą. Właściwie przeprowadzone może doprowadzić do ujawnienia naruszenia prawa, ustalenia i zatrzymania sprawcy.

Z legitymowaniem nierozzerwalnie łączą się następujące pojęcia:

- tożsamość osoby – to zespół informacji o osobie w postaci danych personalnych i danych dodatkowych, na podstawie których możemy zidentyfikować osobę fizyczną,
- dane personalne osoby – to nazwisko, imię (imiona), imię ojca, imię i nazwisko rodowe matki, data i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania (adres),
- dodatkowe dane – to m.in. stan rodzinny, miejsce zatrudnienia, wykształcenie.

1. Uregulowania prawne

Policjant podczas wykonywania czynności służbowych nie może kierować się w swoim działaniu dowolnością. Każde jego działanie uregulowane jest w odpowiednich aktach prawnych. Podstawowym dokumentem, który wskazuje, jakie wymogi stawia się przed Policją, „co policjant może, a czego nie”, jest *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*. Inne przepisy prawne, stanowiące swoiste wskazówki dla policjantów wyszczególniono poniżej.

1.1. Podstawy prawne legitymowania osób

Ustawodawca w celu realizacji czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i administracyjno-porządkowych dał Policji odpowiednie narzędzia prawne do legitymowania osób, są to:

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji

Art. 15. 1. Policjanci wykonując czynności, o których mowa w art. 14, mają prawo:

- 1) legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym

Art. 129. (...)

2. Policjant, w związku z wykonywaniem czynności określonych w ust. 1¹, jest uprawniony do:

- 1) legitymowania uczestnika ruchu i wydawania mu wiążących poleceń co do sposobu korzystania z drogi lub używania pojazdu.

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach

Art. 289. 1. Kontrolę legalności pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej prowadzą w celu ustalenia stanu faktycznego w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących warunków wjazdu cudzoziemców na terytorium i pobytu na nim organy Straży Granicznej i **Policji** [pogrub. autorów].

(...)

Art. 293. W trakcie kontroli funkcjonariusz lub pracownik mogą żądać okazania:

- 1) dokumentów podróży i dokumentów uprawniających cudzoziemca do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) środków finansowych przeznaczonych na pokrycie kosztów:
 - a) utrzymania cudzoziemca w trakcie jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - b) podróży powrotnej cudzoziemca do państwa pochodzenia lub zamieszkania,
 - c) tranzytu cudzoziemca przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do państwa trzeciego, które udzieli pozwolenia na wjazd;
- 3) dokumentu potwierdzającego możliwość uzyskania środków, o których mowa w pkt 2, zgodnie z prawem;
- 4) dokumentów uprawniających cudzoziemca do wykonywania pracy, prowadzenia działalności gospodarczej lub powierzenia wykonywania pracy;

¹ Chodzi o obowiązek czuwania nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowania ruchem i jego kontrolowania.

5) dokumentów potwierdzających cel i warunki pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

1.2. Podstawy faktyczne legitymowania (przyczyny)

Policjant ma prawo legitymować osoby, gdy ustalenie ich tożsamości jest niezbędne do wykonania czynności służbowych, a w szczególności w celu:

- identyfikacji osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia,
- ustalenia świadków zdarzenia powodującego naruszenie bezpieczeństwa lub porządku publicznego,
- wykonania polecenia wydanego przez sąd, prokuratora, organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego,
- identyfikacji osób wskazanych przez pokrzywdzonych jako sprawców przestępstw lub wykroczeń,
- poszukiwania osób zaginionych lub ukrywających się przed organami ścigania albo wymiarem sprawiedliwości.

Wymienione podstawy legitymowania podano przykładowo, przedstawiają one sytuacje najbardziej typowe. Mogą z nich wynikać inne okoliczności, które będą uzasadniały legitymowanie. Może ono nastąpić np., gdy wygląd osoby odpowiada rysopisowi osoby poszukiwanej, lub może dotyczyć osób spotkanych w melinach lub innych miejscach, gdzie gromadzi się element podejrzany i przestępczy, osób przenoszących bagaże, których rodzaj, kształt, rozmiar i ciężar wzbudzają uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, osób, które na widok policjanta zdradzają niepokój, osób przebywających w miejscu, do którego wstęp dla osób postronnych jest zabroniony, lub w pobliżu chronionego obiektu, ponadto osób spotkanych w miejscach ustronnych czy też wykonujących zdjęcia fotograficzne szkice lub rysunki obiektów o charakterze militarnym i strategicznym, ważnym dla bezpieczeństwa i obronności państwa (np. obiektów wojskowych, lotnisk, elektrociepłowni).

1.3. Uprawnienia policjanta w czasie legitymowania

W czasie legitymowania policjant korzysta z uprawnień wynikających z odpowiednich aktów prawnych, które pozwalają mu uzyskać istotne informacje oraz wpłynąć na odpowiednie zachowanie osoby legitymowanej.

Na podstawie *Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji* (art. 15) policjanci mają prawo:

- dokonania kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagażu, sprawdzenia ładunku,
- przeszukania,
- zatrzymania osoby,
- zwracania się w nagłych wypadkach do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy,

- dokonywania kontroli rodzaju używanego paliwa przez pobranie próbek paliwa ze zbiornika pojazdu mechanicznego,
- żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz jednostek gospodarczych prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej.

**Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania
w sprawach o wykroczenia**

Art. 45. § 1. Policja ma prawo zatrzymać osobę ujętą na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem, jeżeli:

- 1) zachodzą podstawy do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego,
- 2) nie można ustalić jej tożsamości.

(...)

Art. 71. (...)

§ 4. W razie nieusprawiedliwionej nieobecności obwinionego, któremu doręczono wezwanie na rozprawę (...). Jeżeli jednak obecność obwinionego jest konieczna, a nie stawił się on bez usprawiedliwienia, sąd może zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie przez Policję.

Ponadto, policjant ma prawo wystąpić do sądu o ukaranie osoby legitymowanej w przypadkach określonych w art. 65 k.w.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń

Art. 65. § 1. Kto umyślnie wprowadza w błąd organ państwowy lub instytucję upoważnioną z mocy ustawy do legitymowania:

- 1) co do tożsamości własnej lub innej osoby,
 - 2) co do swego obywatelstwa, zawodu, miejsca zatrudnienia lub zamieszkania,
- podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi nie udziela właściwemu organowi państwowemu lub instytucji, upoważnionej z mocy ustawy do legitymowania, wiadomości lub dokumentów co do okoliczności wymienionych w § 1.

1.4. Obowiązki policjanta w czasie legitymowania

Podczas legitymowania, policjant przystępując do czynności służbowych, zgodnie z *Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów* jest obowiązany:

- 1) podać swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych,
- 2) policjant nieumundurowany podaje stopień, imię i nazwisko i ponadto okazuje legitymację służbową, a na żądanie osoby, wobec której podjęto czynności, umożliwia odnotowanie danych w niej zawartych,
- 3) podać podstawę prawną oraz przyczynę podjęcia czynności służbowej,
- 4) po zakończeniu wykonywania czynności służbowych poinformować osobę, wobec której je podjęto, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia tych czynności,
- 5) przestrzegać prawa, procedur oraz zasad etyki zawodowej policjanta.

1.5. Podmioty, na których prośbę policjant legitymuje osoby

Jak już wyżej wskazano (rozdział 1.2.), jedną z podstaw faktycznych legitymowania jest wykonanie polecenia wydanego przez sąd, prokuratora, organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Sąd

Policjant wykonując polecenia sądu, jest obowiązany do ustalenia tożsamości osób w nw. sytuacjach:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego

Art. 75. (...)

§ 2. W razie nieusprawiedliwionego niestawiennictwa oskarżonego można zatrzymać go i sprowadzić przymusowo.

(...)

Art. 214. § 1. W razie potrzeby, a w szczególności gdy niezbędne jest ustalenie danych co do właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego sposobu życia oskarżonego, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, zarządza w stosunku do oskarżonego przeprowadzenie wywiadu środowiskowego przez kuratora sądowego lub inny podmiot uprawniony na podstawie odrębnych przepisów, a w szczególności uzasadnionych wypadkach przez Policję.

(...)

Art. 285. (...)

§ 2. (...) Można ponadto zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie biegłego, tłumacza i specjalisty stosuje się tylko wyjątkowo. W stosunku do żołnierza stosuje się art. 247 § 3.

Uwaga! Na polecenie sądu policjant podejmuje legitymowanie także w związku z zakłóceniem porządku w trakcie rozprawy przez osoby zgromadzone na sali rozpraw.

Prokurator

Policjant legitymuje osoby w związku z czynnościami w ramach prowadzonych dochodzeń lub śledztw albo na podstawie postanowień wydanych przez prokuratora, takich jak: przeszukanie pomieszczeń, przeszukanie osoby, zatrzymanie osoby (w myśl kodeksu postępowania karnego), przesłuchanie świadka oraz w sytuacji wskazanej w art. 214 § 1 k.p.k.

Organy samorządu terytorialnego

Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r.

o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 31. 1. Obywatele polscy, którzy ukończyli osiemnaście lat życia, podlegają rejestracji.

2. Rejestrację prowadzi wójt lub burmistrz (prezydent miasta) właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego trwającego ponad trzy miesiące osoby objętej rejestracją w dniu ukończenia przez nią osiemnastu lat życia. W pozostałych przypadkach właściwość miejscową ustala się według przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

3. Rejestrację prowadzi się na potrzeby założenia ewidencji wojskowej oraz prowadzenia kwalifikacji wojskowej.

4. Rejestrację prowadzi się na podstawie danych osobowych określonych w art. 8 pkt 1–5, 7, 9–11, 14, 17–21 i 26 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji lud-

ności (Dz.U. Nr 217, poz. 1427), o których mowa w art. 49 ust. 2b pkt 1, uzyskanych z ewidencji ludności prowadzonej przez wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

Art. 31a. 1. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny rejestracją mogą zostać objęte również inne, niż wymienione w art. 31 ust. 1, osoby.

2. Osoby podlegające rejestracji mogą zostać obowiązane do zgłoszenia się do rejestracji w określonym terminie i miejscu.

(...)

9. W razie niezgłoszenia się bez uzasadnionej przyczyny do rejestracji w przypadku, o którym mowa w ust. 2, osoby podlegającej temu obowiązkowi, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) nakłada grzywnę w celu przymuszenia albo zarządza przymusowe doprowadzenie przez Policję do urzędu gminy, w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Inne

Legitymowanie dotyczy wszelkich innych czynności wykonywanych wspólnie z organizacjami społecznymi, młodzieżowymi, jednostkami organizacji wyodrębnionymi na podstawie obowiązujących przepisów lub na ich rzecz. Na przykład podczas zebrania zorganizowanego przez organizację młodzieżową (np. harcerską) jeden z uczestników tego zebrania narusza obowiązujący na nim porządek. To policjanci na prośbę organizatora, w celu przywrócenia porządku, mogą dokonać legitymowania tej osoby. Ponadto mogą to zrobić w każdej sytuacji, gdy poprosi ich o to obywatel (np. w związku ze ściganiem sprawcy przestępstwa ściganego na wniosek czy też z powództwa cywilnego).

2. Bezpieczeństwo w czasie legitymowania

Nie od dzisiaj wiadomo, że służba policjanta niesie za sobą wysoki stopień ryzyka i ogrom zagrożeń wpływających na jego bezpieczeństwo. Kroniki policyjne odnotowują zdarzenia, podczas których zostało zagrożone zdrowie czy też życie policjanta. Bezpieczeństwo ma tutaj duże znaczenie, policjant powinien działać tak, aby czuły się bezpiecznie osoby, wobec których zostały podjęte czynności służbowe, osoby postronne i on sam wraz ze swoim partnerem z patrolu.

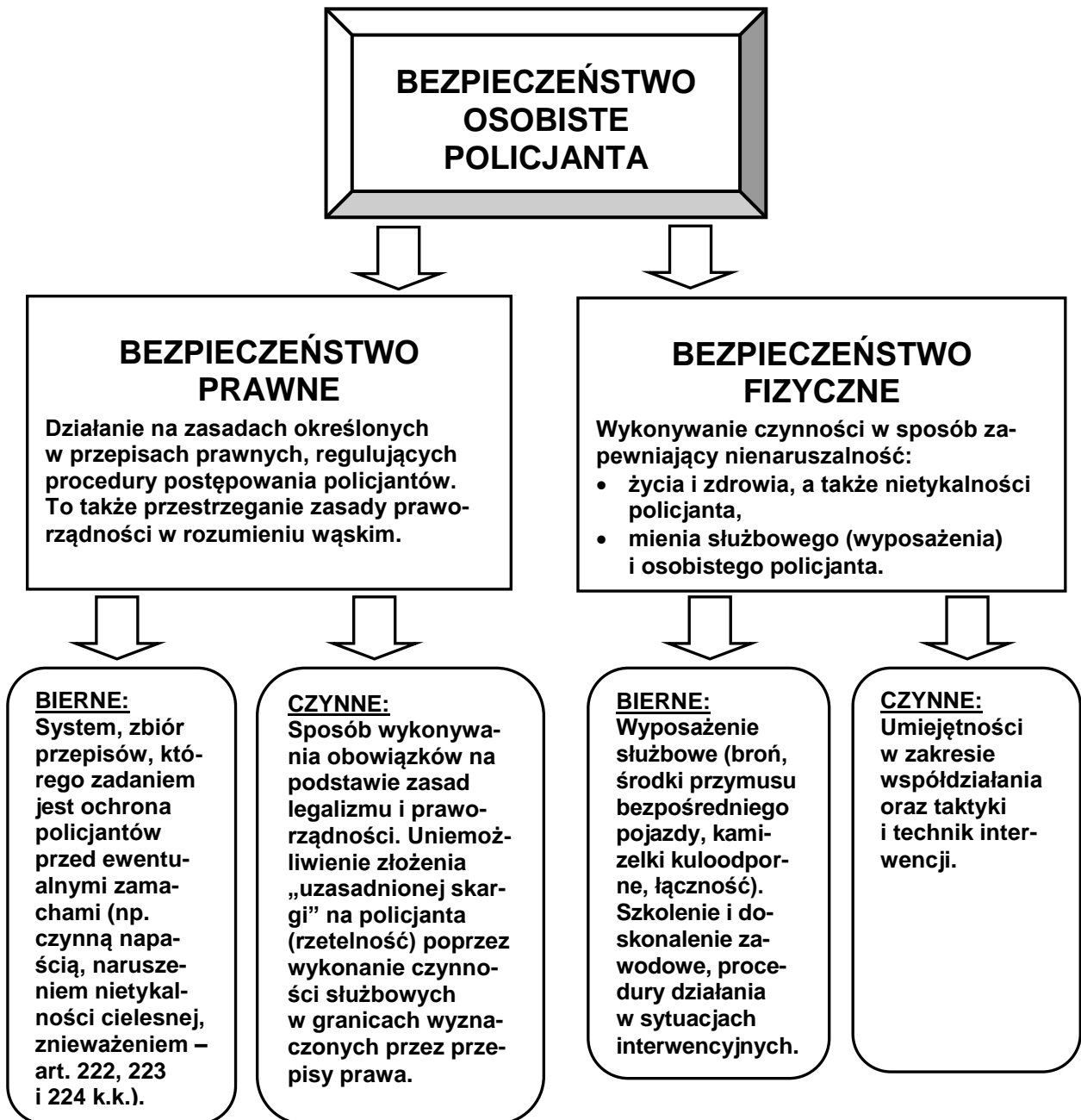
2.1. Bezpieczeństwo prawne i fizyczne policjanta

Podczas legitymowania, podobnie jak podczas wykonywania innych czynności interwencyjnych, policjant jest narażony na różnego rodzaju zagrożenia. Ze względu na nie można wyróżnić dwa rodzaje bezpieczeństwa neutralizujące te zagrożenia, mianowicie:

- 1) **bezpieczeństwo prawne** – to działanie na zasadach określonych w przepisach prawnych, regulujących procedury postępowania policjantów, to także przestrzeganie zasady praworządności w rozumieniu wąskim,

2) **bezpieczeństwo fizyczne** – to wykonywanie czynności w sposób zapewniający nienaruszalność życia i zdrowia, a także nietykalności policjanta (uczestnika interwencji) oraz mienia służbowego (wyposażenia) i osobistego policjanta (uczestnika interwencji).

Powyższe pojęcia mogą mieć postać czynną lub bierną, co przedstawia schemat.

Ryc. 1. Bezpieczeństwo osobiste policjanta

Źródło: Opracowanie własne.

2.2. Zasady bezpieczeństwa podczas legitymowania

Bardzo ważną rzeczą w czasie legitymowania jest zachowanie wszystkich zasad bezpieczeństwa. Podstawowe z nich to wzajemna i aktywna asekuracja oraz zachowanie bezpiecznej odległości. Każdy z policjantów musi być gotowy do natychmiastowej reakcji na próbę jakiegokolwiek ataku. W celu zminimalizowania zagrożenia zamachu należy ustawić się w takiej odległości od osoby legitymowanej, aby uniemożliwić jego skuteczność. Policjant asekurujący staje w odległości powyżej dwóch wyciągniętych ramion w stosunku do osoby legitymowanej – około 1–1,5 m, natomiast policjant legitymujący – dalej, około 2–2,5 m, w zależności od miejsca legitymowania.

Przed podjęciem interwencji należy ustalić, który z policjantów będzie ją przeprowadzał – legitymował – i który będzie asekurował. Na etapie przygotowania się należy pamiętać o swoich predyspozycjach, umiejętnościach i wyposażeniu. Policjant prowadzący legitymowanie powinien posiadać radiotelefon, a asekurujący dzięki przyjętej postawie i wyposażeniu powinien być gotowy do natychmiastowego działania w sytuacjach zagrożenia ze strony osoby (osób) legitymowanej lub osób postronnych.

W czasie nawiązania kontaktu z osobą legitymowaną policjanci zajmują odpowiednią pozycję: wspólnie z partnerem oraz osobą ustawiają się w taki sposób, aby powstał między nimi trójkąt.

W trakcie legitymowania obaj policjanci stosują podstawowe środki bezpieczeństwa, w tym stałą obserwację osoby legitymowanej, osób postronnych i otoczenia. Jednak policjant notujący dane personalne jest pozbawiony możliwości natychmiastowego działania i ma zawężone pole obserwacji, ponieważ ma zajęte ręce i skupia swoją uwagę na czynności zapisywania w notatniku służbowym. Dlatego tak ważna jest rola policjanta asekurującego, który powinien ciągle obserwować zachowanie legitymowanego i być gotowym w każdej chwili do działania.

Należy pamiętać, aby między policjantami a osobą legitymowaną stale występował „trójkąt bezpieczeństwa”. Policjanci powinni być aktywni i gotowi do przeciwdziałania atakowi, gdyby taki nastąpił.

Powyższe zasady należy traktować jako przykładowe, ponieważ w zależności od rodzaju i miejsca interwencji mogą przybierać inne formy.

2.3. Zasady bezpieczeństwa podczas legitymowania – ujęcie praktyczne

Poniżej zostaną przedstawione przykładowe ustawienia policjantów w czasie legitymowania, które mają na celu przybliżyć obraz właściwego postępowania pozwalającego na bezpieczne przeprowadzenie tej czynności. Wskazują one, na co należy zwrócić uwagę oraz jakich sytuacji należy unikać.

Fot. 1. i 2. Przykładowe ustawienie w sytuacji legitymowania zgodnie z zasadą trójkąta bezpieczeństwa: A – policjant legitymujący, B – policjant asekurujący

Legitymowanie powinno być poprzedzone podziałem ról oraz doбором miejsca legitymowania. Policjant legitymujący ustawia się względem osoby legitymowanej dalej niż policjant asekurujący, którego zadaniem jest energiczna reakcja na zachowanie osoby legitymowanej, gdyż policjant notujący dane personalne czy też prowadzący korespondencję jest pozbawiony możliwości natychmiastowego działania.

Fot. 3. Przykład sytuacji niedopuszczalnej: A – policjant legitymujący, B – policjant asekurujący

Niedopuszczalna jest sytuacja, kiedy policjant legitymujący wykonuje czynność legitymowania sam, a policjant mający udzielać asekuracji zajęty jest innymi sprawami.

Fot. 4. Przekazanie policjantowi dokumentu tożsamości: A – policjant legitymujący, B – policjant asekurujący

Jednym z newralgicznych momentów w czasie legitymowania jest moment przekazania dokumentu, na podstawie którego ustala się tożsamość. W celu zapewnienia sobie bezpieczeństwa należy pamiętać o zachowaniu bezpiecznej odległości, czyli o tzw. zasadzie dwóch wyciągniętych ramion, i jednocześnie o zachowaniu stabilnej postawy.

Fot. 5. Nawiązywanie łączności z dyżurnym jednostki: A – policjant legitymujący, B – policjant asekurujący

Policjant prowadzący legitymowanie w czasie nawiązywania łączności z dyżurnym powinien oddalić się od osoby legitymowanej na taką odległość, aby nie słyszała ona rozmowy. Pamiętać należy również o tym, iż osoby postronne też nie powinny jej słyszeć.

Fot. 6. Obserwacja osoby legitymowanej po zakończeniu interwencji

Po zakończeniu legitymowania istotne jest obserwowanie osoby oddalającej się z miejsca legitymowania. Dlatego policjanci nie powinni tracić z oczu osoby legitymowanej od razu po oddaniu dokumentu.

W każdym przypadku legitymowania osoby należy:

- o tym fakcie powiadomić dyżurnego jednostki Policji,
- po ustaleniu tożsamości prosić o sprawdzenie osoby w Krajowym Systemie Informacji Policyjnych,
- powiadomić dyżurnego o wszystkich poczynionych ustaleniach oraz zgłosić zakończenie interwencji,
- prowadzić korespondencję z dyżurnym w taki sposób, aby osoba legitymowana i inne nie mogły jej słyszeć.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r.

w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów

§ 5. 1. W przypadku legitymowania osoby znajdującej się w pojeździe, policjant może, ze względów bezpieczeństwa, żądać opuszczenia pojazdu przez tę osobę oraz inne osoby znajdujące się w pojeździe.

2. W przypadku następującego bezpośrednio po sobie legitymowania z tej samej przyczyny kolejnych osób znajdujących się w pobliżu, policjant umundurowany jednokrotnie wykonuje czynności określone w § 2 ust. 1 i 3² łącznie wobec wszystkich tych osób.

§ 6. Policjant może odstąpić od legitymowania osoby, która jest mu znana osobiście.

² Podaje swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawę prawną i przyczynę podjęcia czynności służbowej, a po zakończeniu wykonywania czynności służbowych ustnie informuje osobę, wobec której czynności te podjęto, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia tych czynności.

3. Taktyka legitymowania

Taktyka jest to zespół czynności, które musi wykonać policjant w trakcie wykonywania zadań służbowych, w tym legitymowania, czy to o niskim stopniu trudności, czy o wysokim. Do ogólnego sposobu postępowania zalicza się m.in. skuteczne, a w szczególności bezpieczne zakończenie czynności.

Postępowanie to, ukierunkowane na zdarzenie i uczestniczące w nim osoby, ma doprowadzić do przywrócenia pożądanego stanu (np. porządku, bezpieczeństwa obywateli, spokoju) z zastosowaniem możliwych i adekwatnych do sytuacji sposobów oraz środków działania. Ich dobór i użycie zależą zarówno od wykonujących czynności policjantów, jak i ich przełożonych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami ci ostatni mogą, a nawet powinni określać ogólne zasady taktyczne postępowania podczas interwencji.

Na taktykę interwencyjną składają się następujące elementy:

- obowiązujące przepisy,
- elementy sytuacji interwencyjnej – ich rozpoznanie i uwzględnienie w czynnościach,
- analiza i ocena sytuacji,
- sprawność fizyczna policjantów,
- doświadczenie zawodowe policjantów,
- znajomość zachowań ludzkich – psychiki człowieka,
- reguły interwencyjnego postępowania,
- umiejętność szybkiego podejmowania decyzji w sytuacjach ekstremalnych,
- umiejętność stosowania technik interwencyjnych,
- wyposażenie i uzbrojenie policjantów.

Technika interwencji stanowi integralną część taktyki interwencyjnej. Przez to pojęcie rozumie się określone środki, których zastosowanie w trakcie niektórych interwencji jest konieczne do ich skutecznej i bezpiecznej realizacji. Praktycznie o wykorzystaniu określonych technik interwencyjnych decydują obowiązujące przepisy, wyposażenie i uzbrojenie policjantów oraz sprawność fizyczna i inne umiejętności funkcjonariuszy.

3.1. Sposoby legitymowania osób w różnych miejscach

Policjanci przystępując do czynności służbowych, są zobowiązani do respektowania godności obywatela oraz poszanowania jego praw i swobód obywatelskich. Zwracając się do obywatela, należy używać grzecznościowego zwrotu „pan” lub „pani”. Zachowując wszelkie środki bezpieczeństwa, policjant powinien:

- poinformować dyżurnego o podjęciu interwencji,
- podać swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych przez osobę legitymowaną,
- podać podstawę prawną oraz przyczynę podjęcia czynności służbowych,

- poprosić o okazanie dokumentu stwierdzającego tożsamość osoby,
- sprawdzić autentyczność zdjęcia z rzeczywistym wyglądem legitymowanej osoby,
- sprawdzić dane zawarte w dokumencie poprzez rozpytanie osoby,
- sprawdzić, czy dokument nie jest podrobiony lub przerobiony,
- dokonać sprawdzenia osoby w systemie informatycznym pod kątem osób poszukiwanych,
- zanotować w notatniku służbowym okoliczności legitymowania, szczególnie podstawę faktyczną, miejsce oraz poczynione ustalenia,
- poinformować osobę legitymowaną o możliwości złożenia na sposób przeprowadzenia czynności służbowych zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora,
- po wykonaniu czynności oddać dokument, podziękować i zezwolić na oddalenie się,
- poinformować dyżurnego o zakończeniu interwencji.

Taktyka legitymowania uzależniona jest od charakteru miejsca prowadzenia tej czynności. Takimi miejscami, w których najczęściej dochodzi do legitymowań, są:

- autobus, tramwaj – miejsca, w których ze względu na ich specyfikę powinno przeprowadzać się tę czynność wyjątkowo (ta czynność powinna być wykonana po opuszczeniu środka lokomocji),
- pociąg – w przedziale, gdzie przebywa osoba, lub innym (np. w przedziale służbowym), w miarę możliwości izolując osobę legitymowaną od osób postronnych oraz umiejscawiając z dala od drzwi,
- lokal gastronomiczny – należy dążyć do tego, aby legitymowanie odbyło się na zapleczu lub na zewnątrz lokalu. Jeżeli nie ma takiej możliwości, należy odizolować osobę legitymowaną od pozostałych osób czy też niebezpiecznych przedmiotów oraz tak dobrać miejsce, aby nie stać w przejściach, a także pozostawać z dala od okien i drzwi,
- mieszkanie oraz inne tego typu pomieszczenia – w miarę możliwości należy ustalić liczbę pokoi oraz osoby, które się tam znajdują, i zgromadzić je w jednym pokoju. Jeden z policjantów legitymuje, a drugi ubezpiecza i obserwuje domowników. Również i w tym przypadku należy pamiętać o izolowaniu osób od niebezpiecznych przedmiotów oraz ustawieniu z dala od okien i drzwi,
- pojazd – kierowca po zatrzymaniu pojazdu powinien unieruchomić silnik i położyć ręce na kierownicy, a następnie wykonywać czynności tylko na polecenie policjanta. Policjanci podchodząc do pojazdu, powinni uważać na mogące pojawić się niebezpieczeństwa, tj. próbę potrącenia przez kierowcę pojazdu zatrzymanego do kontroli oraz przez poruszających się w obrębie miejsca kontroli innych uczestników ruchu kołowego. Ze względów bezpieczeństwa można zażądać opuszczenia pojazdu przez osobę legitymowaną oraz inne osoby znajdujące się w pojeździe,

- chodnik – należy zejść z głównego ciągu komunikacyjnego, aby nie tamować ruchu pieszych i ustawić się w miarę możliwości z dala od krawędzi jezdni. Tak jak i w wyżej wskazanych sytuacjach należy dążyć do odizolowania legitymowanego od osób postronnych, starając się wykorzystać naturalne przeszkody w celu ustawienia go i uniemożliwienia mu ewentualnej ucieczki.

3.2. Sposoby potwierdzania danych osobowych podanych przez legitymowanego

Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych

Art. 4. 1. Dowód osobisty jest dokumentem stwierdzającym tożsamość i obywatelstwo polskie osoby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych państw członkowskich Unii Europejskiej, państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego nienależących do Unii Europejskiej oraz państw niebędących stronami umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, których obywatele mogą korzystać ze swobody przepływu osób na podstawie umów zawartych przez te państwa ze Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi oraz na podstawie jednostronnych decyzji innych państw, uznających ten dokument za wystarczający do przekraczania ich granic.

Dokumentem takim nie jest paszport, co wynika z orzecznictwa sądu³, który tak jak inne dokumenty niebudzące wątpliwości (książeczka wojskowa, prawo jazdy, legitymacja studencka itp.) może służyć do ustalenia tożsamości.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r.

w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów

§ 4. Policjant ustala tożsamość osoby legitymowanej na podstawie:

- 1) dowodu osobistego;
- 2) dokumentu paszportowego;
- 3) zagranicznego dokumentu tożsamości;
- 4) innego dokumentu zawierającego fotografię i oznaczonego numerem lub serią;
- 5) informacji o osobie w postaci zdjęcia wraz z opisem wizerunku osoby lub odcisków linii papilarnych zgromadzonych w policyjnych zbiorach danych, do których Policja ma dostęp na podstawie art.20 ust. 15 i 16 ustawy;
- 5) oświadczenia innej osoby, której tożsamość została ustalona na podstawie dokumentów, o których mowa w pkt 1–4.

W sytuacji podjęcia czynności służbowych wobec N.N. osób policjant może wykorzystać inne sposoby ustalenia tożsamości, jak chociażby:

- rozpytanie innych osób,

³ **Wyrok SN III KRN 221/94 „Prokuratura i Prawo” 1995/6/10** – „Nieuzasadnione jest twierdzenie, że dokumentem stwierdzającym tożsamość, w rozumieniu ustawy z 1974 r., jest paszport. Z brzmienia art. 1 *Ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o paszportach* (Dz.U. z 1991 r. Nr 2, poz. 5) wynika jedynie, że paszport jest dokumentem »poświadczającym obywatelstwo polskie, a także tożsamość osoby w nim wskazanym w zakresie danych, jaki dokument ten zawiera«. Nie można twierdzić, że dokument poświadczający, choć nie stwierdzający, tożsamość osoby w pewnym zakresie, a ponadto nie wymieniony w ustawie z 1974 r. jest »dokumentem stwierdzającym tożsamość« w rozumieniu tej ustawy. Takie stanowisko byłoby wyrazem dokonywania wykładni rozszerzającej, a może nawet stosowaniem analogii, co na gruncie prawa karnego materialnego jest niedopuszczalne”.

- ustalenie w biurze ewidencji,
- fotografowanie,
- daktyloskopowanie,
- okazywanie.

Do sprawdzenia danych personalnych można również użyć systemu ewidencji ludności PESEL, do którego ma dostęp dyżurny jednostki organizacyjnej Policji.

Innym sposobem ustalenia tożsamości jest zanotowanie wszystkich danych personalnych w notatniku służbowym (bardzo szczegółowych) i następnie poproszenie osoby legitymowanej, aby powtórzyła swoje wcześniejsze oświadczenie, które się sprawdza z zapisem.

3.3. Sposoby postępowania w sytuacji ujawnienia dokumentu o cechach świadczących o podrobieniu lub przerobieniu

Policjant prewencji musi pamiętać o tym, że dokument tożsamości jest przypisany do jednej osoby i jest ważnym dokumentem. Przypomina o tym rozdział 34. kodeksu karnego, który wymienia przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

Art. 270. § 1. Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

(...)

Art. 274. Kto zbywa własny lub cudzy dokument stwierdzający tożsamość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 275. § 1. Kto posługuje się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe lub dokument taki kradnie lub go przywłaszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bezprawnie przewozi, przenosi lub przesyła za granicę dokument stwierdzający tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe.

Art. 276. Kto niszczy, uszkodza, czyni bezużytecznym, ukrywa lub usuwa dokument, którym nie ma prawa wyłącznie rozporządzać, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Policjant dokonując legitymowania, może ujawnić dokumenty noszące ślady przerobienia lub podrobienia. W tych okolicznościach osoby, które posługują się nimi, jako osoby podejrzane o popełnienie przestępstwa powinny zostać zatrzymane, a dokumenty zabezpieczone w najprostszej (podstawowej) formie, tzn.:

- muszą być zabezpieczone w takim stanie, w jakim się w chwili zakwestionowania znajdują,

- nie wolno ich dotykać bezpośrednio palcami, ale należy korzystać z rękawiczek gumowych lub przenieść je za pomocą pęsety,
- nie wolno na zabezpieczonym dokumencie dokonywać adnotacji, zapisów lub podkreśleń,
- nie wolno ich podklejać, zszywać, dziurkować, wpinać bezpośrednio do wytworzonych dokumentów (notatka urzędowa itp.).

Zabezpieczone dokumenty policjant przewozi do jednostki Policji, gdzie zostaną poddane oględzinom, i następnie sporządza protokół zatrzymania rzeczy.

3.4. Sposoby postępowania z osobami nieposiadającymi dokumentów

W trakcie legitymowania policjanci niejednokrotnie spotykają się z osobami, które nie posiadają przy sobie dokumentów potwierdzających tożsamość. Ta przeszkoda nie zwalnia jednak z obowiązku wylegitymowania osoby. W takim przypadku należy:

- poinformować w myśl art. 65 k.w., iż odmowa udzielenia danych osobowych czy dokumentów, jak też umyślne wprowadzenie w błąd co do tożsamości podlegają karze grzywny,
- ustalić tożsamość z wypowiedzi ustnej,
- potwierdzić tożsamość danej osoby bezpośrednio przez inne osoby, których tożsamość została wcześniej ustalona,
- dokonać sprawdzenia i potwierdzić dane osobowe przy pomocy dyżurnego jednostki Policji.

3.5. Sposoby postępowania z osobami odmawiającymi okazania dokumentu tożsamości lub których tożsamości nie można ustalić

Policjanci mogą spotkać się w swojej służbie z osobami, które będą bagatelizować polecenie podania swoich danych personalnych lub z innych przyczyn nie będą pamiętały, jak się nazywają, gdzie mieszkają, dlaczego znalazły się w tym miejscu i co dalej zamierzają ze sobą zrobić. W celu ustalenia ich tożsamości należy:

- pouczyć w myśl art. 65 k.w. o obowiązku udzielenia właściwemu organowi państwowemu lub instytucji, upoważnionej z mocy ustawy do legitymowania, wiadomości lub dokumentów oraz wynikających z tytułu odmowy okazania dokumentów konsekwencjach, czyli karze grzywny,
- zagrozić konsekwencjami wynikającymi z art. 45 k.p.ow., czyli możliwością zatrzymania osoby celem ustalenia tożsamości sprawcy wykroczenia,
- dokonać kontroli osobistej w celu odnalezienia dokumentu stwierdzającego tożsamość lub innego dokumentu, na podstawie którego można by potwier-

dzić tożsamość, pod warunkiem istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary,

- zatrzymać na podstawie art. 45 k.p.ow., art. 244 k.p.k. lub art. 15 ust. 1 pkt 2 ustawy o Policji i doprowadzić do jednostki Policji.

3.6. Postępowanie w sytuacji odnalezienia dokumentu związanego z ustaleniem tożsamości

W dobie współczesnych czasów ludzie ciągle się spieszą i niejednokrotnie z pośpiechu coś gubią. Podczas pełnienia służby może się zdarzyć, iż policjanci znajdą dokumenty tożsamości. W takiej sytuacji do ich obowiązków będzie należało:

- poddać oględzinom dokument celem ujawnienia ewentualnych cech jego nieoryginalności,
- sprawdzić u dyżurnego jednostki Policji, czy dokument nie figuruje jako utracony,
- jeżeli nie będą mieli podejrzeń co do autentyczności dokumentu oraz gdy dokument nie będzie figurował jako utracony, ustalić właściciela dokumentu celem jego zwrotu,
- jeżeli nie można nawiązać kontaktu z właścicielem, zwrócić dokument podmiotowi, który go wydał.

W trakcie pełnienia służby zdarzyć się mogą też sytuacje, gdy podejdzie ktoś do policjantów i poinformuje, że znalazł dokumenty potwierdzające czyjąś tożsamość. W tej sytuacji policjanci powinni:

- ustalić tożsamość osoby, która znalazła dokument,
- rozpytać osobę co do okoliczności znalezienia dokumentu,
- poddać oględzinom dokument celem ujawnienia ewentualnych cech jego nieoryginalności,
- sprawdzić u dyżurnego jednostki Policji, czy dokument nie figuruje jako utracony,
- w sytuacji gdy będzie on utracony, zapytać dyżurnego, w jakich okolicznościach został utracony i czy jest podany rysopis sprawcy związanego z utratą tegoż dokumentu,
- jeżeli będzie zachodziło podejrzenie, iż osoba, która „znalazła” dokument, jest sprawcą przestępstwa związanego z utratą tegoż dokumentu, zatrzymać ją na podstawie art. 244 k.p.k.,
- jeżeli dokument nie figuruje jako utracony czy też nie ma żadnych podejrzeń co do jego autentyczności, nawiązać kontakt z właścicielem dokumentu celem jego zwrotu,
- jeżeli nie można nawiązać kontaktu z właścicielem, zwrócić dokument podmiotowi, który go wydał.

4. Dokumentowanie czynności legitymowania

Policjant jest funkcjonariuszem publicznym, wykonuje m.in. czynności zmierzające do przywrócenia porządku publicznego oraz zapobiegania sytuacjom, które mogłyby go naruszyć. W związku z powyższym czynności te powinny mieć swoje odzwierciedlenie na piśmie, czyli muszą zostać udokumentowane. Dotyczy to również legitymowania.

Właściwie sporządzona dokumentacja pozwoli policjantowi należycie wywiązać się z obowiązków i zapewnić mu bezpieczeństwo prawne. Ponadto ułatwi pracę innym policjantom, którzy na jej podstawie będą wykonywać dalsze czynności.

4.1. Sposoby dokumentowania czynności legitymowania

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r.

w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów

§ 7. 1. Policjant dokumentuje legitymowanie osoby w notatniku służbowym lub w notatce służbowej, określając datę, czas, miejsce i przyczynę legitymowania oraz następujące dane osoby legitymowanej:

- 1) imię (imiona) i nazwisko oraz adres zamieszkania lub pobytu;
 - 2) numer PESEL, a w przypadku braku informacji o numerze PESEL: datę i miejsce urodzenia oraz imiona rodziców i nazwisko rodowe;
 - 3) rodzaj i cechy identyfikacyjne dokumentu, na podstawie którego ustalono tożsamość osoby legitymowanej, lub rodzaj informacji, o której mowa w § 4 pkt 5, na podstawie której ustalono tożsamość osoby legitymowanej.
2. Dokumentowanie czynności, o której mowa w ust. 1, może być realizowane w postaci elektronicznej.

Przykład

Data i godz.	
8.45	<i>Interwencja własna – legitymowanie,</i>
IWP ₁	<i>ul. Cicha 66 w Słupsku,</i>
	<i>Popelnienie wykroczenia – zaśmiecanie trawnika na ul. Cichej 66,</i>
	<i>Dane sprawcy: Jan NOWAK,</i>
L ₁	<i>s. Jana i Ewy z d. Jawarska,</i>
	<i>ur. 18.12.1970 r. w Słupsku,</i>
	<i>zam. ul. Długa 6/4 w Słupsku,</i>
	<i>PESEL 70121811234,</i>
	<i>Dow. osob. DD 1232345.</i>
	<i>Ww. oraz dokument sprawdziłem w systemie KSIP – osoba</i>
	<i>nieposzukiwana, a dokument nieutracony.</i>
P ₁	<i>Pouczony, zwolniono.</i>
UP	<i>Poinformowałem o możliwości złożenia zażalenia do właściwego</i>
	<i>miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia czynności.</i>
9.00	<i>Zakończenie interwencji.</i>

4.2. Zasady ewidencjonowania, wypełniania i przechowywania notatnika służbowego

Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych

§ 2

1. Wydanie lub zwrot notatnika podlega rejestracji w ewidencji notatników służbowych.
2. Strona tytułowa notatnika zawiera:
 - 1) kolejny numer rejestru;
 - 2) stempel nagłówkowy jednostki lub komórki organizacyjnej Policji;
 - 3) datę rozpoczęcia oraz zakończenia notatnika;
 - 4) stopień, imię i nazwisko oraz numer identyfikacyjny policjanta, któremu notatnik przydzielono;
 - 5) czytelny podpis lub imienną pieczętkę i parafę przełożonego.

§ 3

Notatnik służbowy zobowiązani są prowadzić:

- 1) policjanci pełniący służbę patrolową (w tym policjanci komórek ruchu drogowego pełniący służbę zewnętrzną), interwencyjną, obchodową, konwojową i ochronną z wyjątkiem policjantów pełniących służbę na stanowiskach, gdzie przebieg służby rejestruje się w odrębnej dokumentacji zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- 2) inni policjanci na podstawie odrębnych przepisów oraz wskazani decyzjami komendantów wojewódzkich/Stołecznego, powiatowych (rejonowych, miejskich) Policji na obszarze swojego działania.

§ 4

1. W notatniku służbowym policjant dokumentuje czynności służbowe, zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz inne, niezbędne informacje, dotyczące przebiegu służby.
2. Zapisy w notatniku służbowym dotyczą:
 - 1) odprawy do służby, a w szczególności powinny zawierać:
 - a) datę i godziny pełnienia służby,
 - b) rodzaj służby (patrol pieszy, konwój, obchód rejonu itp.),
 - c) rejon pełnienia służby (trasa patrolowa),
 - d) czas rozpoczęcia i zakończenia odprawy,
 - e) stopień, imię i nazwisko oraz podpis osoby przeprowadzającej odprawę,
 - f) skład patrolu (ze wskazaniem dowódcy) oraz kryptonim radiowy,
 - g) czas i miejsce przerwy w służbie,
 - h) przekazane w trakcie odprawy zadania doraźne, o ile nie znajdują się one w cedule patrolowej;
 - 2) wykonywanych czynności służbowych, a w szczególności:
 - a) legitymowania osób, ze wskazaniem podstawy faktycznej,
 - b) podjętych interwencji i sposobu ich załatwienia,
 - c) czynności związanych z użyciem środków przymusu bezpośredniego,
 - d) czynności związanych z użyciem broni palnej,
 - e) czynności związanych z ujawnionym wykroczeniem,
 - f) informacji dotyczących przypadku opuszczenia rejonu służbowego,
 - g) kontroli drogowej,
 - h) zatrzymania osób, dokumentów, pojazdów, rzeczy w toku wykonywanych czynności służbowych,

- i) doprowadzenia oraz wykonanych konwojów,
 - j) użycia sygnałów pojazdu uprzywilejowanego,
 - k) czynności na miejscu zdarzeń,
 - l) kontroli osobistej, przeglądania zawartości bagaży i sprawdzania ładunków w portach i na dworcach oraz w środkach transportu lądowego, powietrznego i wodnego,
 - m) udzielenia pomocy lub asysty;
- 3) podsumowania czynności wykonanych w czasie służby, potwierdzonych podpisem upoważnionej osoby.
3. W przypadku, kiedy policjant nie korzysta z ceduły patrolowej, dopuszcza się prowadzenie przyjętego przez kierownika jednostki Policji załącznika do notatnika służbowego, zawierającego zadania stałe, doraźne oraz inne informacje przydatne w trakcie pełnienia służby.
4. Wpisy dotyczące poszczególnych czynności powinny być krótkie, rzeczowe, i zawierać dane niezbędne do opracowania innej dokumentacji, a w szczególności:
- 1) czasu przyjęcia zgłoszenia, miejsca oraz czasu rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych czynności;
 - 2) zastosowania środków oddziaływania wychowawczego oraz poinformowania osoby, wobec której podjęto czynność, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzania czynności określonych w odrębnych przepisach.
5. Zapisy powinny być czytelne, dokonywane w trakcie lub bezpośrednio po zakończeniu czynności służbowej.
6. W patrolach dwu- lub wieloosobowych oraz w służbie obchodowej dzielnicowych dopuszcza się prowadzenie szczegółowego zapisu przebiegu podejmowanych czynności przez policjanta, który wykonywał czynność. Pozostali policjanci dokonują zapisu w sposób skrócony, wskazując jedynie miejsce, czas i rodzaj czynności.

§ 5

1. Policjant w notatniku służbowym wpisy, o których mowa w § 3, uzupełnia o informacje dotyczące w szczególności:
- 1) w przypadku dokonywania kontroli drogowej:
 - a) danych osobowych kierującego pojazdem, a w uzasadnionych przypadkach innego uczestnika ruchu,
 - b) marki i numeru rejestracyjnego pojazdu,
 - c) rodzaju, serii i numeru zatrzymanego dokumentu oraz numeru wydanego pokwitowania;
 - 2) czynności wykonywanych na miejscu wypadku lub kolizji drogowej z uwzględnieniem:
 - a) czasu, miejsca i okoliczności zdarzenia,
 - b) informacji o podmiotach ubezpieczeniowych, w tym o numerze polisy,
 - c) danych świadków,
 - d) informacji o sporządzeniu dokumentacji zdarzenia (szkice, protokoły, notatki urzędowe itp.);
 - 3) informacji dotyczących badania w celu stwierdzenia obecności w organizmie alkoholu lub podobnie działającego środka z podaniem: wyniku badania, numeru protokołu, ewentualnie numeru ampułki itp.;
 - 4) spostrzeżeń i wniosków, w tym zgłoszonych przez uczestników ruchu, odnoszących się w szczególności do zagrożeń, utrudnień, nieprawidłowości w oznakowaniu;

- 5) innych wydarzeń, zmian w czasie i miejscu służby, ręcznym kierowaniu ruchem, doraźnych poleceń przełożonych lub dyżurnego jednostki Policji, a także czasu i miejsca udzielania pomocy uczestnikom ruchu.
2. W przypadku dokumentowania interwencji należy dokładnie określić:
 - 1) rodzaj interwencji (własna lub zlecona) i jej charakter (np.: „domowa, w miejscu publicznym”);
 - 2) dane osoby zgłaszającej;
 - 3) przyczynę interwencji, jej przebieg, wykonane czynności oraz dane personalne uczestników i świadków, jak również sposób zakończenia;
 - 4) dane personalne policjantów, strażników miejskich lub innych osób udzielających wsparcia podczas interwencji (stopień, nazwisko i imię oraz jednostkę);
 - 5) dane przedstawicieli służb miejskich, drogowych itp.
3. Nakładając grzywnę w drodze mandatu karnego, należy obowiązkowo odnotować rodzaj mandatu (gotówkowy, kredytowany, zaoczny), jego wysokość, serię i numer, za jakie wykroczenie został nałożony oraz fakt odmowy przyjęcia mandatu.

**Wytyczne nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 listopada 2013 r.
zmieniające wytyczne w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania
oraz przechowywania notatników służbowych**

§ 1

(...)

3) w § 6 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

1. W celu uproszczenia procedury dokonywania wpisów dopuszcza się stosowanie następujących symboli literowych:
 - 1) O – obchód;
 - 2) PP – patrol pieszy;
 - 3) PZ – patrol z wykorzystaniem środka transportu;
 - 4) K – konwój;
 - 5) D – doprowadzenie;
 - 6) A – udzielona asysta, pomoc;
 - 7) L – osoba legitymowana;
 - 8) Z – osoba zatrzymana;
 - 9) ZN – osoba zatrzymana nieletnia;
 - 10) ZP – osoba zatrzymana poszukiwana;
 - 11) ZW – osoba doprowadzona w celu wytrzeźwienia;
 - 12) P – zastosowany środek oddziaływania pozakarnego na podstawie art. 41 k.w. (pouczenie);
 - 13) MKK – nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego kredytowanego;
 - 14) MKG – nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego gotówkowego;
 - 15) MKZ – nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego zaocznego;
 - 16) NCW – sporządzenie notatki celem przeprowadzenia czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie;
 - 17) KP – kontrola drogowa;
 - 18) KT – kontrola stanu trzeźwości kierującego;
 - 19) KN – badanie kierującego na zawartość środków działających podobnie do alkoholu;
 - 20) ZPJ – zatrzymanie prawa jazdy;
 - 21) ZDR – zatrzymanie dowodu rejestracyjnego;
 - 22) KO – kontrola osobista;
 - 23) KB – kontrola bagażu;
 - 24) KMZ – kontrola miejsca zagrożonego;

- 25) KZO – kontrola zabezpieczenia obiektu;
 - 26) IW – interwencja własna;
 - a) IWP – interwencja własna w miejscu publicznym,
 - b) IWD – interwencja własna domowa;
 - 27) IZ – interwencja zlecona;
 - a) IZP – interwencja zlecona w miejscu publicznym,
 - b) IZD – interwencja zlecona domowa;
 - 28) NK – sporządzenie Niebieskiej Karty;
 - 29) ZMZ – zabezpieczenie miejsca zdarzenia;
 - 30) KD – wykonywanie czynności na miejscu kolizji drogowej;
 - 31) WD – wykonywanie czynności na miejscu wypadku drogowego;
 - 32) ŚPB – użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego;
 - 33) BP – użycie lub wykorzystanie broni palnej;
 - 34) SPU – użycie sygnałów pojazdu uprzywilejowanego;
 - 35) UP – poinformowanie osoby, wobec której podjęto czynność, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzania czynności określonych w innych przepisach.
2. Symbole literowe umieszcza się na marginesie notatnika przy oznaczonej czynności.
 3. W przypadku powtarzania się czynności wprowadza się oznaczenia cyfrowe w postaci cyfr arabskich przy oznaczeniach literowych określających daną czynność, np. L1, L2, L3.

**Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r.
w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania
oraz przechowywania notatników służbowych**

§ 7

1. Rejestr notatników służbowych powinien zawierać:
 - 1) imię, nazwisko policjanta oraz kolejny numer notatnika;
 - 2) datę wydania oraz datę zdania notatnika służbowego;
 - 3) datę przekazania notatnika zakończonego do archiwizacji;
 - 4) czytelny podpis osoby przyjmującej notatnik na swój stan.
2. Policjant po zakończeniu służby i dokonanej ocenie realizacji zadań przechowuje notatnik służbowy w miejscu wyznaczonym przez przełożonego.
3. Zakończony notatnik służbowy powinien być niezwłocznie zdany osobie prowadzącej rejestr i zarchiwizowany zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

§ 8

Policjant prowadzi tylko jeden notatnik służbowy.

§ 9

W notatniku służbowym zabrania się wrywania stron i zacierania zapisów.

4.3. Wymogi formalne i merytoryczne przy sporządzaniu notatki urzędowej i notatki służbowej

Notatka urzędowa

Z czynności procesowych, które nie wymagają spisania protokołu, sporządza się notatkę urzędową – stanowi o tym art. 143 § 2 k.p.k. Notatka urzędowa to najczęściej sporządzane przez policjantów pismo, zawierające informacje o okolicznościach, które mają znaczenie dla toczącej się sprawy.

- Ponadto pojęcie notatki urzędowej może obejmować pisma:
- zawiadamiające o przebiegu sprawy,
 - wskazujące na okoliczności wymagające ustaleń protokolarnych oraz dotyczyć kwestii porządkowych itp.

Notatka urzędowa jest dokumentem, który przeznaczony jest do służbowego wykorzystania przez organy ścigania (np. Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczna, prokuratura) oraz inne instytucje (np. urząd miejski, sąd, starostwo powiatowe, urząd wojewódzki). W związku z tym notatka urzędowa nie może zawierać informacji stanowiącej tajemnicę służbową czy państwową. Jednakże niektóre notatki urzędowe zawierające szeroki zakres informacji o przestępstwie mogą stanowić podstawę do wszczęcia postępowania przygotowawczego. W takiej sytuacji stają się one dokumentem dającym początek procesowi karnemu (np. anonimowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa).

Notatka służbowa

Notatka służbowa pod względem sposobu redagowania nie różni się od notatki urzędowej. Różnica zasadnicza to taka, iż notatka służbowa jest przeznaczona do wykorzystania wyłącznie na wewnętrzne potrzeby Policji.

ELEMENTY NOTATKI SŁUŻBOWEJ I URZĘDOWEJ

(stopień, imię i nazwisko) (stanowisko służbowe) (nazwa jednostki Policji)	(miejsowość, data)
Notatka służbowa (Notatka urzędowa)	
_____ _____ _____ (treść notatki) _____ _____ _____ _____	
(podpis)	

Ryc. 2. Wzór notatki służbowej i urzędowej

Źródło: Zbiory archiwalne Zakładu Prewencji i Ruchu Drogowego.

Wykaz fotografii

Fot. 1. i 2. Przykładowe ustawienie w sytuacji legitymowania zgodnie z zasadą trójkąta bezpieczeństwa	14
Fot. 3. Przykład sytuacji niedopuszczalnej	14
Fot. 4. Przekazanie policjantowi dokumentu tożsamości	15
Fot. 5. Nawiązywanie łączności z dyżurnym jednostki	15
Fot. 6. Obserwacja osoby legitymowanej po zakończeniu interwencji	16

Wykaz rycin

Ryc. 1. Bezpieczeństwo osobiste policjanta	12
Ryc. 2. Wzór notatki służbowej i urzędowej	28

Bibliografia

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. Nr 78, poz. 483).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej* (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r. Nr 0, poz. 144).
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń* (Dz. U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji* (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 355 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym* (Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 515 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia* (Dz. U. Nr 106, poz. 1148 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych* (Dz. U. z 2010 r. Nr 167, poz. 1131 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1650, z 2014 r., poz. 463, 1004).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów* (Dz. U. z dnia 8 października 2015 r., poz. 1565).
- Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych* (Dz. Urz. KGP Nr 13, poz. 104).
- Wytyczne nr 5 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 listopada 2013 r. zmieniające wytyczne w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych* (Dz. Urz. KGP z dnia 21 listopada 2013 r., poz. 97).